

De medisch pedicure in historisch perspectief

Inleiding

De geschiedenis van de voetverzorgingsbranche voert al terug tot de jaren '30 van de vorige eeuw toen er veel uiteenlopende opleidingen bestonden met verschillende beroepsnamen en vrijwel allemaal met een eigen belangenorganisatie. (MBO-Raad, 2008).

Dit wordt in 1985 ook beschreven in Medisch Contact, het vakblad voor Nederlandse artsen.

Daarin staat dat de ministeries van Economische Zaken en van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur al jarenlang, voor deze moeilijk in kaart te brengen groep een regeling binnen de Vestigingswet Bedrijven tot stand proberen te brengen, om zo minimumeisen aan de bekwaamheden te kunnen stellen. Er wordt geschreven dat de Dr. Willem Mol Stichting fungeert als landelijke examenorganisatie en daarmee belangrijk werk doet, hetgeen de homogeniteit van opleidingen sterk doet toenemen. In een ander artikel wordt geschreven dat het belang van meer eenvormigheid in de voetverzorging wordt onderkend en op dat ogenblik daadwerkelijk wordt nagestreefd. (Veel zorg om voeten, Medisch Contact nr. 10-8 maart 1985); (Podotherapie, een nieuw paramedisch beroep, Medisch Contact nr. 10-8 maart 1985)

Het streven naar eenheid waarop wordt gedomd, begon in de jaren '70 van de vorige eeuw.

In 1970 bracht de Gezondheidsraad een advies uit over de opleiding tot voetverzorger. In dit advies vinden zowel de podotherapeut als de medisch pedicure hun oorsprong.

De Raad was van mening dat er twee beroepen moesten komen: een verzorgend beroep en een paramedisch beroep. Dit advies werd opgevolgd toen de Inspectie van de Gezondheidszorg in 1982 de paramedische opleiding podotherapie in het leven riep en de voetverzorgingsbranche het streven naar een landelijke uniformiteit en overheidstoezicht op de kwaliteit van opleiding en examens voor voetverzorging, heeft opgepakt MBO-Raad 2008); (Inventaris archief Gezondheidsraad).

In tegenstelling tot de podotherapeut, duurde het echter nog een aantal decennia meer voordat het beroep medisch pedicure een feit was. Dat dit is gelukt, is het resultaat van verbinding zoeken. Daardoor ontstond eenheid en is de voetverzorgingsbranche krachtig geworden.

Door samenwerking kon doelbewust en met succes de professionaliseringsslag worden gemaakt die nodig was om de eenheid en kwaliteit van beroepsuitoefening, opleiding en examinering te bereiken. Elementen, die ook de basis zullen zijn voor de toekomst en de uitdagingen die daar liggen. Onderstaand staan in vogelvlucht de ontwikkelingen die daarbij van grote invloed zijn geweest. Kennis daarover zal helpen het verleden te begrijpen en te verbinden met de voetverzorgingsbranche anno 2024.

Brancheontwikkelingen

In 1984 deed het Hoofdbedrijfschap ambachten (HBA) onderzoek naar de knelpunten in de branche. (HBA publicatie, nummer 36, Knelpunten onderzoek voetverzorging, 1984).

In hetzelfde jaar werd de Stichting Regeling Voetverzorging (SRV) in het leven geroepen om de (praktijk-)examens in de voetverzorgingsbranche in te richten en de aansluiting bij het Hoofdbedrijfschap Ambachten (HBA) voor te bereiden. De Dr. Willem Mol Stichting fungeerde binnen de SRV als landelijke examenorganisatie. De SRV ontwikkelde ook het "Handboek voor de Professionele Voetverzorging", een naslagwerk voor theorie en praktijk. Vanaf 1984 was de SRV binnen de Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO) vertegenwoordigd, samen met vertegenwoordigers van de andere sociale partners en het onderwijs (MBO-Raad, 2008).

In 1985 deden de vijf (na diverse fusies) nog bestaande ondernemersorganisaties in de voetverzorgingsbranche een verzoek bij de Sociaal Economische Raad (SER) tot publiekrechtelijke samenwerking binnen het HBA, nadat de Sociaal Economische Raad (SER) oordeelde dat deze organisaties voldoende representatieve organisatorische vertegenwoordiging van ondernemers en werknemers in de voetverzorgingsbranche vormden. In 1987 is de aansluiting gerealiseerd (Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, Jaargang 1987, nummer 41).

Binnen het HBA werd de Commissie Voetverzorging (CV) ingesteld. Daar werd het centraal landelijk beleid voor de hele branche ontwikkeld. Naast onderwijs en examen, betrof dit ook de bedrijfsvoering. Binnen de CV zijn daarvoor belangrijke maatstaven ontwikkeld zoals de Code van de voetverzorger (het huidige

Bedrijfshandboek), de EVC en opscholingstrajecten (medisch) pedicure en collectieve promotie (Inventaris archief Hoofdbedrijfschap Ambachten).

Activiteiten van de CV werden bekostigd uit de bestemmingsheffing die werd betaald door zowel de leden van de aangesloten organisaties als niet georganiseerde gevestigde voetverzorgers. Na opheffing van de SRV in 1991, werd in de CV ook het beleid m.b.t. opleiding en centrale examinering doorontwikkeld. (MBO-Raad, 2008).

In de CV werd ook de eerste versie van de diplomalist van de branche vastgesteld met kwaliteitseisen qua inhoud van de opleiding en transparantie van de examinering, zodat de kwaliteit geborgd werd. Daarop werden ook de diploma's vermeld die uitgegeven waren door, of namens de aangesloten organisaties en hun rechtsvoorgangers, en welke Generaal Pardon kregen. Ook het diploma van de Dr. Willem Mol Stichting werd daarop vermeld. In de loop der tijd zijn hieraan diploma's toegevoegd welke voldoen aan de gestelde kwaliteitseisen qua inhoud van de opleiding en transparantie van de examinering, zodat de kwaliteit geborgd blijft (Inventaris archief Hoofdbedrijfschap Ambachten); (Projectplan Opscholing in de voetverzorgingsbranche).

Vandaag de dag worden de diplomalist van de branche en de gestelde kwaliteitseisen m.b.t. inhoud van de opleiding en transparantie van de examinering nog steeds gehanteerd door brancheorganisatie ProVoet (Projectplan Opscholing voetverzorgingsbranche). Wijzigingen daarin kunnen uitsluitend gedaan worden met toestemming van de leden van ProVoet (Diplomalist ProVoet, 2024). ProVoet is in 2002 ontstaan uit diverse fusies van de representatieve brancheorganisaties voor voetverzorgers/ pedicures binnen het HBA (Projectplan Opscholing voetverzorgingsbranche).

In 2005 werd het eerste Beroepscompetentieprofiel (BCP) medisch pedicure ontwikkeld en vastgesteld (HBA publicaties, Nummer 370). Dit was in reactie op de komst van het competentiegericht onderwijs en ontwikkelingen in een snel veranderende samenleving en arbeidsmarkt waaronder:

- Toenemende vergrijzing en aantal chronisch ziektegevallen
- Toenemende maatschappelijke vraag naar pedicures die bekwaam zijn om voetbehandelingen te verrichten bij risicogroepen
- Eisen die zorgverzekeraars stellen aan de gediplomeerde pedicures
- Taakherschikking in de gezondheidszorg

(MBO-Raad, 2008); (Projectplan Opscholing voetverzorgingsbranche)

In samenwerking met o.a. het (MBO- en branche-) onderwijsveld en Fontys hogescholen is daarna het gesubsidieerde project 'EVC en opscholing medisch pedicure' gestart en met een pilot geïmplementeerd in 2005-2007. Daarmee kreeg de gevestigde pedicure de mogelijkheid om in deze ontwikkelingen mee te groeien en competenties, die nu waren opgenomen binnen het BCP medisch pedicure, te verzilveren naar een MBO- of branche-erkend diploma. Daarmee kon een civiel effect worden gegeven aan behaalde certificaten en ervaring op het gebied van diabetes (DV) en reuma (RV) en specialistische technieken (de huidige drukverdelende technieken). (Projectplan Opscholing in de voetverzorgingsbranche).

Door het volgen van de EVC-procedure werd het mogelijk om de bekwaamheid vast te stellen van pedicures. De ontwikkelde EVC-procedure en het ontwikkelde opscholingsmateriaal kon onderdeel worden van de opleiding bij de deelnemende ROC en de opleider voor het branchediploma, als er een vertaalslag gemaakt werd van vakvolwassen beroepsbeoefenaar naar startende beroepsbeoefenaar. Zodoende werden er doorstroommogelijkheden naar het HBO gecreëerd en zouden kansen op toekenning van vergoeding door de zorgverzekeraars voor voetbehandelingen bij risicogroepen (diabetici, reumapatiënten) toenemen. (Projectplan Opscholing in de voetverzorgingsbranche).

In het project werd ook aangesloten bij het Advies van de Raad voor de Volksgezondheid en Zorg aan de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport om de mogelijkheden voor taakherschikking in bestaande beroepen te onderzoeken en zou het ook (gedeeltelijk) kunnen voorzien in het oplossen van het tekort aan specialistisch pedicures en podotherapeuten (Advies Taakherschikking in de gezondheidszorg, 2002). De ervaringen met competentiegericht toetsen en leren, de kwaliteitsborging van de EVC procedure en toetsing van de competenties conform KOC Nederland werden met een workshop en een publicatie overgedragen aan reguliere en particuliere beroepsopleidingen en bedrijven in de branche. (PowerPoint EVC en opscholing medisch pedicure, 2008).

Wettelijk beroepsonderwijs en brancheonderwijs

De brancheopleidingen voor pedicure werden verzorgd door particuliere instellingen. In 1984 werd het particulier onderwijs met de komst van het MDGO (middelbaar dienstverlenings- en gezondheidszorgonderwijs), ook in het publieke onderwijsbestel opgenomen. Daarmee werd ook de samenwerking binnen het Stichting Landelijk Overleg (SLO) actueel, o.a. rondom de afstemming van vakinhoud. De SRV en later de Commissie voetverzorging (CV), waren daar de eerste vertegenwoordigers de voetverzorgingsbranche. Later werd dit eerst het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (KBB), het tegenwoordige S-BB.

In de periode 1984-1987 werd in het SLO het 1^e gezamenlijk leerplan ontwikkeld in opdracht van het Ministerie van OenW. Binnen de SLO startte er ook een landelijk opleidingsoverleg, de btg. De btg werd gevormd door het management van de UV-opleidingen en was te beschouwen als een voorloper van de huidige bedrijfstakgroep (btg) binnen de MBO Raad (MBO-Raad, 2024).

De btg had naast contacten met het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (KBB) ook contacten met organisaties van niet bekostigd onderwijs, werknemersorganisaties en met brancheorganisaties, waaronder ProVoet. Goed overleg met deze organisaties wordt voor de uitvoering van projecten van wezenlijk belang gevonden. (Jaarboek Bedrijfstakgroep Uiterlijke Verzorging, 2009)

Ten tijde van de sectorvorming en vernieuwing in het MBO (SVM), vond er vanaf 1991 een schaalvergrotingsoperatie plaats en fuseerden de landelijke organen om versnippering te voorkomen. Er is toen ook onderzocht of er voldoende inhoudelijke overeenkomsten waren tussen de ambachtelijk-technische beroepsgroepen binnen het SVGB¹ en o.a. de voetverzorgingsbranche om te kunnen fuseren. Toen dat niet mogelijk bleek zijn de kappers-, schoonheids-, en voetverzorgingsbranche geclusterd in de Uiterlijke Verzorging (MBO-Raad 2008).

De taak van kwalificatiestructuurontwikkeling werd in 1996 wettelijk verankerd in de Wet educatie beroepsonderwijs (WEB), waarbij opleidingen ieder een eigen CREBO-code kregen. Vanaf dat moment werd die taken binnen de Uiterlijke Verzorging overgenomen door het KBB-UV en was KOC Nederland verantwoordelijk voor de ontwikkeling van de kwalificatiedossiers (MBO-Raad 2008).

Na opheffing van KOC Nederland gebeurt dat binnen de Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (S-BB) dat o.a. de wettelijke taken uitvoert i.s.m. het georganiseerd bedrijfsleven en waarbinnen de voetverzorgingsbranche met een afgevaardigde namens ProVoet, nog steeds vertegenwoordigd is (SBB, 2024).

Met de komst van het Competentiegericht beroepsonderwijs in het MBO (2008) kwamen er twee kwalificatieniveaus en gingen ook de eerste opleidingen pedicure en medisch pedicure van start in het MBO (Jaarboek Bedrijfstakgroep Uiterlijke Verzorging, 2009).

Deelnemers met een diploma medisch pedicure op niveau 4 kunnen vanaf dat moment doorstromen naar een verwante opleiding op HBO-niveau (MBO-Raad 2008).

De kwalificaties pedicure en het uitstroomprofiel medisch pedicure in het MBO-onderwijs zijn tegenwoordig opgenomen in het Kwalificatiedossier Voetzorg, met de eisen waaraan moet worden voldaan om het diploma te behalen (S-BB, 2024).

Het Branchekwalificatiedossier Voetzorg is de basis voor de brancheopleiding pedicure en medisch pedicure. Deze opleiding wordt verzorgd door opleiders die voldoen aan de gestelde kwaliteitscriteria van Stichting Bravo, branchediplomering voetverzorging (Stichting Bravo, 2024).

Een aantal van deze opleiders organiseert ook de MBO-opleiding. Dit is mogelijk omdat de vakinhoudelijke kerntaken van de pedicure en de medisch pedicure in het Kwalificatiedossier Voetzorg van het MBO en het Branchekwalificatiedossier Voetzorg, gelijk zijn aan elkaar (SBB, KD Voetzorg 2021); (Stichting Bravo, BKD Voetzorg 2021).

¹ Het SVGB was het kennis- en opleidingscentrum voor uniek vakmanschap t.b.v. beroepsgroepen die behoren tot de gezondheidstechnische, creatief-technische sector en ambachtelijk-technische sector.

Bij- en nascholing

T.b.v. de bij- en nascholing van de beroepsgroep worden ook specialisaties ontwikkeld. Deze scholing verloopt alleen via het brancheonderwijs. Dat begon eind jaren '80 in de vorige eeuw met de ontwikkeling van de specialisatie voetzorg bij diabetes, gevolgd door voetzorg bij reumapatiënten. Deze specialisaties zijn in 2006 opgenomen in het BCP medisch pedicure en sinds 2008 in de MBO- en brancheopleiding medisch pedicure. De examinering en borging daarvan lag bij de door de branche-erkende exameninstellingen, zoals vermeld op de diplomalist van de branche.

In 2018 werd de brancheopleiding Medisch Pedicure Oncologie ontwikkeld, welke wordt afgesloten met een examen dat voldoet aan de door Stichting Bravo gestelde kwaliteitseisen aan examinering voor branchediploma's en –certificaten. (Stichting Bravo, 2024).

Examinering van het onderwijs

De ontwikkelingen rondom examinering in het publieke onderwijsbestel zijn uitvoerig beschreven in de publicatie van de MBO-Raad in 2008. De samenwerking tussen sociale partners en het MBO-onderwijs, strekte zich vanaf de start in 1984 ook uit tot de examinering.

De examens op grond van de vestigingwet werden voor voetverzorging afgenomen door de Stivas. De vakbekwaamheidsexamens werden daarbij afgenomen door de SRV (de Dr. Willem Mol Stichting). Het ging dan om zowel examens van particuliere opleidingen en die van het MDGO. Na opheffing van de SRV in 1991, was de gehele branche betrokken bij de nieuwe Stichting Examens en Proeven in het Voetverzorgingsbedrijf (SEPVO) dat de taak kreeg de vakbekwaamheid te examineren. In 1996 werden deze taken van SEPVO overgenomen door het KOC, het kennis- en ontwikkelingscentrum voor de Uiterlijke Verzorging (MBO-Raad 2008).

Ook de examinering van de brancheopleidingen maakte diverse ontwikkelingen door vanaf de jaren '80. Deze ontwikkelingen komen ook tot uitdrukking op de diplomalist van de branche, die nog steeds gehanteerd wordt door ProVoet. Wijzigingen daarin kunnen uitsluitend gedaan worden met toestemming van de leden van ProVoet (Diplomalist ProVoet, 2024).

De borging van het MBO-diploma ligt bij de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en zijn vastgesteld in de landelijke standaarden examenkwaliteit beroepsonderwijs. Sinds 2018 borgt stichting Bravo de diplomering van branchediploma's en branchecertificaten (Stichting Bravo, 2024).

Medisch pedicure en de geneeskundige preventieve voetzorg

Ten tijde van de komst van de voetenpolikliniek in het Spaarne ziekenhuis in Heemstede in 1987, waren verschillende disciplines betrokken bij de behandeling van de diabetische voet in Nederland; o.a. podotherapeut, pedicure, schoenmaker en orthopedisch schoenmaker (Ned. Tijdschrift Geneeskunde 1994; 12 maart).

De (h)erkenning van de werkzaamheden van de pedicure met de branche-erkende specialisatie DV, en later ook RV, kwam er toen pedicurebehandelingen bij diabetici steeds meer vergoed werden vanuit de aanvullende verzekering van de zorgverzekeraars. Die (h)erkenning en de mogelijkheden tot samenwerking in de voetzorg bij diabetes kwam ook in de medische wereld, o.a. in de Richtlijn Diabetische Voet (Richtlijn Diabetische Voet, 2006).

De doorbraak voor de medisch pedicure kwam in 2010, met de komst van het Standpunt Voetzorg voor mensen met diabetes mellitus (CVZ, publicatie 284). Sindsdien wordt in samenwerking met de Nederlandse Vereniging voor Podotherapie de "Zorgmodule Preventie Diabetische Voetulcera" ontwikkeld, waarin de werkzaamheden van de medisch pedicure weergegeven in relatie tot de podotherapeut. In de eerste editie van de "Zorgmodule Preventie Voetulcera 2024" staan de werkzaamheden van de medisch pedicure binnen de geneeskundige preventieve voetzorg weergegeven in relatie tot de andere behandelaars.

Bronnen

- MBO-Raad 2008; Van Kop tot Teen De historische ontwikkeling van de opleiding Uiterlijke Verzorging in het mbo
- Archief Medisch Contact maart 1985
- Inventaris archief Gezondheidsraad

- Jaarboek Bedrijfstakgroep Uiterlijke Verzorging, 2009
- Projectplan, opscholing in de voetverzorgingsbranche
- Diplomalijst van de branche, ProVoet, 2024
- Inventaris archief Hoofdbedrijfschap Ambachten, publicatie nr. 36 “Knelpuntenonderzoek voetverzorging” 1984
- Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, Jaargang 1987, nummer 41, Besluit van 15 januari 1987, houdende wijziging van het Instellingsbesluit Hoofdbedrijfschap Ambachten
- HBA publicatie, nr.370 Beroepscompetentieprofiel medisch pedicure, 2006
- Taakherschikking in de gezondheidszorg, 2003
- PowerPoint EVC en opscholing medisch pedicure, 2008
- Website Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB)
- Website MBO-Raad
- Kwalificatiedossier Voetzorg 2021
- Branchekwalificatiedossier Voetzorg 2021
- Stichting Bravo-branchediplomering voetzorg 2024
- Richtlijn Diabetische Voet 2006
- Ned. Tijdschrift Geneeskunde 1994; 12 maart